

1 Leden van de Staten-Generaal,

2 Nederland heeft de laatste jaren weer vaste grond onder de voeten gekregen. De financieel-  
3 economische crisis ligt achter ons. Wij leven in een welvarend en aantrekkelijk land, ook in  
4 vergelijking met andere landen, en beschikken over goede voorzieningen, een goede  
5 infrastructuur en een sterke rechtsstaat. We hebben heel veel om trots op te zijn en op  
6 verder te bouwen.

7 Tegelijkertijd zijn in de maalstroom van alledag onrust en onbehagen kenmerken van deze  
8 tijd. Met alles wat er wereldwijd speelt, is het begrijpelijk dat we ons als samenleving zorgen  
9 maken en sterker gaan hechten aan het vertrouwde en bekende. De internationale dreiging  
10 van terrorisme, de instabiliteit aan de buitengrenzen van Europa, het vluchtelingenvraagstuk  
11 en de economische onzekerheden op de wereldmarkt zijn immers reële problemen met een  
12 grote impact op het dagelijks leven.

13 Het is echter niet voor het eerst in de geschiedenis van ons land dat we oplossingen moeten  
14 zoeken voor bedreigende en onvoorspelbare ontwikkelingen. Het is ook niet voor het laatst  
15 dat we die oplossingen gezamenlijk zullen vinden. De onlangs overleden oud-premier Piet de  
16 Jong, die de verstandige omgang met onrust en verandering bijna tot kunst wist te verheffen,  
17 sprak in zijn tijd regelmatig over de noodzaak van 'bestendige vooruitgang'. Hij zei eens: *'Het*  
18 *is een taak van de regering uit te kijken naar wat de toekomst moet worden en zo tijdig als*  
19 *mogelijk is aanpassingen tot stand te brengen die nodig zijn om de kansen te grijpen die de*  
20 *toekomst biedt.'*

21 Deze kabinetsperiode is gestart vanuit de overtuiging dat gezonde overheidsfinanciën en  
22 een sterke economie het fundament vormen onder een goed en solidair sociaal stelsel,  
23 goede zorg en goed onderwijs en een hoge kwaliteit van andere publieke voorzieningen voor  
24 volgende generaties. Bij alle grote veranderingen die zich hebben voorgedaan, is de  
25 doelstelling van het regeringsbeleid onveranderd gebleven: zorgen voor een toekomst  
26 waarin vooruitgang, innovatie en economische groei samen kunnen blijven gaan met  
27 bescherming, solidariteit en omzien naar elkaar – in de beste tradities van ons land.

28 Enkele jaren geleden stonden deze verworvenheden onder druk. De economie kromp, het  
29 begrotingstekort was bijna 4 procent en het aantal mensen op zoek naar werk piekte op  
30 700.000, ongeveer 8 procent van onze beroepsbevolking. Daarnaast waren de huizenprijzen  
31 fors gedaald, dreigde de AOW onbetaalbaar te worden en stegen de zorgkosten jaar op jaar  
32 veel sneller dan het nationaal inkomen.

33 Dat ons land er nu beduidend beter voor staat dan een aantal jaren geleden en weer  
34 meedoet in de kopgroep van Europa, is een collectieve prestatie. Politieke tegenstellingen

35 werden overbrugd en verschillende maatschappelijke belangen zijn met elkaar verenigd. Nog  
36 niet eerder werden zoveel grote hervormingen tegelijk in gang gezet, vaak met steun van  
37 oppositiepartijen en maatschappelijke organisaties. Dat gebeurde in de zorg en het  
38 onderwijs, op de arbeidsmarkt en de woningmarkt, en in de AOW, de energiesector en de  
39 financiële sector. Daarbij is veel gevraagd van iedereen. Velen brachten financiële offers en  
40 er is een groot beroep gedaan op de bereidheid veranderingen te accepteren in het dagelijks  
41 leven. Zonder het doorzettingsvermogen, het harde werken en de ondernemerszin van de  
42 Nederlandse bevolking was het resultaat minder positief geweest.

43 Sinds enkele jaren groeit de Nederlandse economie weer bestendig. De verwachte groei  
44 voor 2017 komt, ondanks de brexit, uit op 1,7 procent. De woningmarkt is aangetrokken en  
45 de kostenstijgingen in de zorg zijn ingeperkt. Het begrotingstekort daalt volgend jaar naar 0,5  
46 procent en ook de staatsschuld daalt snel richting 60 procent van ons nationaal inkomen.

47 Daarmee komt er weer ruimte om te bewegen. Bij minder mensen staat de hypotheek onder  
48 water, waardoor verhuizen gemakkelijker wordt. Huurders krijgen meer financiële ruimte door  
49 een verhoging van de huurtoeslag. Ondernemers die vertrouwen in de toekomst hebben,  
50 investeren eerder in werknemers en in de vernieuwing van hun bedrijf. En gezinnen krijgen  
51 meer te besteden.

52 Steeds meer mensen vinden weer werk. Na 2014 kwamen er in ons land meer dan 225.000  
53 banen bij. Stap voor stap is de werkloosheid teruggedrongen naar 5,8 procent. Het is positief  
54 dat meer werkzoekenden boven de 45 jaar een baan vinden. Het aantal jongeren dat werk  
55 heeft, ligt op het hoogste niveau in zeven jaar tijd. De afspraken met werkgevers over meer  
56 banen voor mensen met een arbeidsbeperking worden voortvarend uitgevoerd. De  
57 arbeidsparticipatie groeit ook doordat steeds meer Nederlanders actief mee willen en kunnen  
58 doen op de arbeidsmarkt. Dit betekent wel dat het aantal werklozen minder snel terugloopt  
59 dan gehoopt. Daarom heeft de aanpak van de werkloosheid – in het bijzonder de langdurige  
60 werkloosheid – nog steeds hoge prioriteit.

61 Met de sociale partners heeft de regering een aantal gerichte maatregelen afgesproken. Zo  
62 worden de regels voor seizoenswerk versoepeld en krijgen werkloze 50-plussers  
63 intensievere ondersteuning bij het vinden van werk. Het minimumjeugdloon vanaf 21 jaar  
64 wordt in twee stappen afgeschaft, omdat jongeren ook een volwaardig loon verdienen.  
65 Werkgevers krijgen hiervoor compensatie om negatieve effecten voor de werkgelegenheid  
66 tegen te gaan.

67 De risico's en onzekerheden voor onze open en internationaal georiënteerde economie  
68 komen vooral uit het buitenland. Lagere groeicijfers in grote opkomende markten als China

69 en Brazilië hebben hun weerslag op ons. Er zijn door de aangekondigde brexit ook nieuwe  
70 onzekerheden in Europa, die Nederland rechtstreeks raken. Het Verenigd Koninkrijk is een  
71 belangrijke handelspartner en de brexit kost banen, ook in ons land. Het doel van de  
72 regering is dat de economische relaties sterk blijven.

73 Voor de open Nederlandse economie is samenwerking in Europa cruciaal. Nederland blijft  
74 zich in de Europese Unie richten op groei en banen. Een stabiele euro, een krachtige en  
75 slagvaardige bankenunie en een sterke en eerlijke interne Europese markt, met een gelijk  
76 loon voor hetzelfde werk op dezelfde plek, zijn direct in het belang van ons land.

77 Door de positieve financieel-economische ontwikkelingen ontstaat langzaam maar zeker  
78 weer ruimte voor groei van inkomens en voor gerichte investeringen in de toekomst. Het is  
79 verheugend dat de koopkracht dit jaar en komend jaar opnieuw groeit voor werkenden,  
80 ouderen en mensen met een uitkering. Zo zorgt de regering opnieuw voor een evenwichtige  
81 koopkrachtverdeling. De zorgtoeslag gaat omhoog. Met een impuls van 200 miljoen euro  
82 wordt voor jonge ouders de drempel verlaagd om gebruik te maken van de kinderopvang,  
83 waardoor het gemakkelijker wordt om werk en gezin te combineren. Het is belangrijk dat  
84 kinderen die dreigen op te groeien in armoede deel kunnen nemen aan schoolreisjes, lid  
85 kunnen worden van een sportclub en de mogelijkheid krijgen op muzieklés te gaan.  
86 Daarvoor komt 100 miljoen euro beschikbaar. Voorgenomen bezuinigingen in de langdurige  
87 ouderen- en gehandicaptenzorg ter grootte van een half miljard euro worden geschrapt. In  
88 het onderwijs komt extra geld beschikbaar om gelijke kansen te bevorderen. De  
89 tegemoetkoming voor specifieke schoolkosten in het mbo, bijvoorbeeld voor werkkleding,  
90 gereedschap en software, gaat omhoog.

91 Grote investeringen in energietransitie, verduurzaming, bereikbaarheid en onderwijs zijn  
92 gewenst. Ook het midden- en kleinbedrijf moet financiering kunnen krijgen voor nieuwe  
93 groei. De regering komt met voorstellen om deze investeringen waar nodig beter te  
94 ondersteunen.

95 Investeren in de toekomst betekent ook problemen aanpakken zoals die zich voordoen in het  
96 aardbevingsgebied in de provincie Groningen. De gevolgen zijn ingrijpend en de regering wil  
97 samen met alle getroffen Groningers werken aan oplossingen. Door de gaswinning te  
98 halveren ten opzichte van 2012 en woningen en andere gebouwen te versterken, worden  
99 veiligheidsrisico's beperkt.

100 De gevolgen van de klimaatverandering nopen tot forse investeringen en innovaties in  
101 duurzame energiebronnen, zoals wind, water en zonlicht. Afspraken over een betaalbare en  
102 schone energievoorziening zijn vastgelegd in het Energieakkoord. Deze ontwikkeling is niet

103 alleen goed voor het milieu, maar levert ook banen op en kansen voor het Nederlandse  
104 bedrijfsleven.

105 Vanwege de veiligheidssituatie, dichtbij en elders in de wereld, trekt de regering in 2017  
106 opnieuw extra geld uit voor de krijgsmacht, de politie, de rechtspraak en het Openbaar  
107 Ministerie. Sinds 2014 is het defensiebudget stapsgewijs verhoogd, oplopend tot structureel  
108 870 miljoen euro extra in 2020.

109 De criminaliteitscijfers in Nederland dalen gestaag en de regering blijft investeren in  
110 verbetering van de veiligheid. Met de begroting voor 2016 kwam voor veiligheid al een  
111 structureel bedrag van 250 miljoen euro extra beschikbaar. Vanaf 2017 komt daar structureel  
112 450 miljoen euro bij. Hierdoor krijgen de mensen die zich iedere dag opnieuw inzetten voor  
113 onze veiligheid meer ruimte voor de uitvoering van hun taken: van de wijkagent tot speciale  
114 eenheden voor contraterrorisme, van de officier van justitie tot de gevangenisbewaarder.

115 In het achter ons liggende jaar werd de wereld opnieuw opgeschrikt door afschuwelijke  
116 jihadistische aanslagen, die onnoemelijk veel verdriet en menselijk leed veroorzaken. Onder  
117 andere Frankrijk, België, Duitsland en Turkije werden hard geraakt.

118 Wij mogen en zullen op geen enkele manier toestaan dat terroristen onze vrijheid, onze  
119 veiligheid en onze democratische waarden bedreigen. Het Actieprogramma Integrale Aanpak  
120 Jihadisme kent een mix van preventieve en repressieve maatregelen. Het kabinet wil de  
121 voedingsbodem voor radicalisering in Nederland wegnemen, onder andere door actief  
122 burgerschap op scholen te bevorderen. Uitreizen wordt moeilijker voor jihadgangers en hun  
123 uitkeringen worden stopgezet. Zij worden strafrechtelijk vervolgd en riskeren intrekking van  
124 het Nederlanderschap na een veroordeling.

125 Samenwerking in Europa bij de bestrijding van terrorisme is cruciaal. Binnen de Europese  
126 Unie werkt ons land intensief aan een betere informatie-uitwisseling tussen Europese  
127 inlichtingen- en opsporingsdiensten, gemeenschappelijke grensbewaking, de aanpak van  
128 financieringsstromen en verbetering van de cybersecurity.

129 Buiten Europa blijft Nederland met militaire, humanitaire en politieke middelen een bijdrage  
130 leveren aan de strijd tegen ISIS in de brandhaarden Syrië en Irak. Onze militairen en  
131 hulpverleners daar en elders op de wereld verrichten in moeilijke omstandigheden belangrijk  
132 werk ten dienste van internationale stabiliteit en mensen in verdrukking.

133 In nauwe samenwerking met de Caribische delen van het Koninkrijk heeft de regering  
134 succesvol campagne gevoerd voor het tijdelijke lidmaatschap van de Veiligheidsraad van de  
135 Verenigde Naties. Hervorming van de Verenigde Naties is voor de regering een belangrijk

136 thema. Inhoudelijk ligt de prioriteit bij een geïntegreerde benadering van vrede, veiligheid en  
137 ontwikkeling, bij conflictpreventie en bij bescherming van burgers.

138 Oorlog en terreur drijven onschuldige mensen van huis en haard, een onzekere toekomst  
139 tegemoet. Tijdens het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie in de eerste helft  
140 van 2016 is veel in gang gezet om de vluchtelingenstroom uit Syrië en andere kwetsbare  
141 landen onder controle te brengen. Dat beleid steunt op drie pijlers: wegnemen van redenen  
142 om te vluchten door het verbeteren van leefomstandigheden en tegengaan van geweld ter  
143 plekke, opvang in de regio, en bestrijden van mensensmokkel via levensgevaarlijke routes  
144 over zee. Nederland helpt onder andere met 260 miljoen euro voor verbetering van de  
145 opvang in de regio.

146 In maart 2016 zijn met de Turkse regering afspraken gemaakt om de vluchtelingenstroom in  
147 te dammen en beter te reguleren. Het aantal mensen dat op een afschuwelijke manier  
148 verdrinkt bij geïmproviseerde overtochten tussen Turkije en Griekenland en het aantal  
149 asielzoekers dat naar Europa komt, is hierdoor substantieel gedaald. De verdere uitvoering  
150 van deze afspraken vraagt in de komende periode de nodige aandacht.

151 Nederland is een land dat iedereen die daarvoor in aanmerking komt, de kans biedt te  
152 integreren in onze samenleving en iedereen die hier woont, zich thuis te laten voelen. Aan  
153 asielzoekers die naar Nederland komen, wordt een fatsoenlijke, maar sobere opvang  
154 geboden. Vorig jaar is dat gelukt dankzij de inspanningen van gemeenten, hulpinstanties en  
155 veel vrijwilligers. Wie in Nederland een toekomst wil opbouwen, moet bereid zijn de taal te  
156 leren en een actieve bijdrage te leveren. We verwachten dat iedereen zich bewust en positief  
157 verbindt aan ons land en onze manier van leven. De verplichte participatieverklaring treedt in  
158 2017 in werking. Participatie en integratie worden onder meer bevorderd door asielzoekers in  
159 de gelegenheid te stellen vrijwilligerswerk te doen.

160 Het past bij het karakter van Nederland dat in veel wijken en gemeenten allerlei particuliere  
161 initiatieven worden genomen om asielzoekers bij de samenleving te betrekken. Tegelijk is  
162 het logisch dat in de samenleving ongerustheid bestaat over de komst van grote groepen  
163 vluchtelingen. We vragen ons af of de verschillen in cultuur en normen en waarden niet te  
164 groot zijn en voorzieningen niet te zeer onder druk komen te staan.

165 In Nederland is lang gestreden voor een aantal democratische waarden, waaronder de  
166 scheiding van kerk en staat, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst. In  
167 ons land zijn mannen en vrouwen gelijk voor de wet en maken we geen onderscheid naar  
168 ras, geloof of seksuele geaardheid. Iedereen die in ons land wil wonen, moet deze waarden  
169 respecteren en naleven. Van niemand wordt gevraagd de eigen herkomst of cultuur te

170 verlooehenen, maar aan grondwettelijk vastgelegde normen kan niet worden getornd en  
171 tegen intimidatie en geweld wordt hard opgetreden.

172 Leden van de Staten-Generaal,

173 Nederland is een sterk land in een instabiele wereld. In de laatste jaren zijn gezamenlijk  
174 resultaten bereikt die maken dat wij met vertrouwen vooruit mogen kijken. Het is niet  
175 verstandig om de problemen en internationale onzekerheden waarvoor Nederland zich  
176 gesteld ziet, te onderschatten. Maar de geschiedenis leert ons dat 'bestendige vooruitgang'  
177 mogelijk is door samen toe te werken naar oplossingen, in eigen land en met onze  
178 internationale partners.

179 Dit tekent ook uw werk in het parlementaire jaar dat vandaag begint. U mag zich gesteund  
180 weten door het besef dat velen u wijsheid toewensen en met mij om kracht en Gods zegen  
181 voor u bidden.